

KUTADGU BİLİG'DE İYİ YÖNETİMİN ESASLARI

Principles of Good Governance in Kutadgu Bilig

Prof. Dr. Yakup BULUT* - Muhammed Miraç ASLAN**

Geliş Tarihi: 25.10.2018 Yayına Kabul Tarihi: 29.11.2018

Öz

11. yüzyılda Karahanlı Uygur Türklerinden Yusuf Has Hacib tarafından Türkçe olarak kaleme alınmıştır. Mutluluk veren bilgi anlamına gelen Kutadgu Bilig, edebiyat, siyaset, yönetim gibi birçok alanda Türk dünyasında önemli bir yere sahiptir. Kutadgu Bilig devlet yönetiminde adaletin ve hukukun önemine vurgu yapan siyasetname türünde bir eserdir. Aynı zamanda Kutadgu Bilig'de, iyi bir yöneticinin sahip olması gereken özelliklerin bir hükümdarın sahip olması gereken özelliklerden hareketle sıralandığı, iyi bir yöneticinin yani bir hükümdar neler yapması gerektiği konusunun etraflıca işlendiği bölümler içermektedir. Yusuf Has Hacib tarafından Doğu Karahanlı Hükümdarı Tabgac Buğra Han'a sunulmuş olan eserde anlatılmak istenen sembolik kişiler üzerinden kurgulanarak bu kişilerin diyaloglarından ve ifadelerinden hareketle aktarılmıştır. Bu bağlamda, çalışmanın amacı iyi bir yönetimde olması gereken esasların ve yöneticilerde bulunması gereken vasıfların hükümdarlar üzerinden incelenmiştir. Ayrıca siyasetname niteliği taşıyan Kutadgu Bilig'den hareketle "iyi yönetimin esasları" literatür taraması esaslı teorik bir çalışma olarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kutadgu Bilig, İyi Yönetim, Esaslar, Siyasetname.

Abstract

In the 11th century, it was written in Turkish by Yusuf Has Hacib of the Karahan Uighur Turks. Kutadgu Bilig, which means happier knowledge, has an important place in the Turkish world in many fields such as literature, politics and government. Kutadgu Bilig is a work of politicization which emphasizes the importance of justice and law in state administration. Moreover, in Kutadgu Bilig, there are sections in which a good ruler should have the characteristics that a ruler should have and that a good ruler, a ruler should do what is needed. Yusuf Has Hacib was presented by the symbolic persons of Kutadgu Bilig, who was presented to Bugra Khan, the East Khanate ruler Tabgac, based on the dialogues and expressions of these people. In this context, the aim of the study is to examine the principles that should be in good management and the qualifications that should be present in the administrators. In addition, based on the work of Kutadgu Bilig, which is a book of government, "the principles of good governance" will be discussed as a theoretical study based on literature review.

Keywords: Kutadgu Bilig, Good Governance, Principles, Book of Government.

* Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yakupbulut@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0838-4200

** Doktora Öğrencisi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, miracaslan_23@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8747-7036

GİRİŞ

Yöneten ve yönetilen ikilisi, iyi yönetim, yönetimde hakkaniyet ve adalet, toplumun yönetim üzerindeki hakları, kısacası iyi bir yönetim arayışı, insanlığın varlığı ile birlikte ortaya çıkan ve devam eden bir sürecin adıdır ki, bugün de bu süreç devam etmektedir. Aslında adalet ve hakkaniyet merkezli iyi bir yönetim arzusu hiç değişmemektedir. Değişen anlayışın, bunun nasıl ve hangi yöntemle olacağıdır. Diğer bir ifade ile geçmişte olduğu gibi bugün de en küçük ölçekli birimden tut en büyük ölçekli devlet yönetimlerine kadar hepsinde yöneten ve yönetilenler arasındaki ilişkilerin yönetimin temel dinamiğini oluşturduğu bir gerçektir. İlk çağlarda Antik Yunan'da yaşamış olan düşünürlerden, İslam toplumlarından ve birçok devlet yönetiminde “iyi yönetim” arayışı hep var olmuştur. Özellikle Türk siyasal ve yönetim kültürü içerisinde önemli ve belirleyici bir yere sahip olan siyasetnameler, dönemin toplumsal ve yönetsel durumu göz önüne alınarak siyasi birimin yöneticisi konumundaki bey, padişah, hükümdar vb. yöneticilere tavsiye niteliğinde bir çok iyi yönetim ilkesi sunmuşlardır. Farklı dönemlerde farklı kişiler tarafından ele alınan bu eserlere Yusuf Has Hacib tarafından kaleme alınan “Kutadgu Bilig”, Nizamülmülk tarafından yazılmış olan “Siyasetname”, Göriceci Koçi Bey'e ait olan “Koçi bey Risalesi” örnek gösterilebilir.

11. yüzyılda Karahanlı Uygur Türklerinden Balasagunlu Yusuf Has Hacib tarafından Türkçe olarak kaleme alınan ve “mutluluk veren bilgi” anlamına gelen Kutadgu Bilig, Türk siyasal ve yönetsel kültürü için önem teşkil eden bir siyasetnamedir. Bu yönüyle Kutadgu Bilig, açık ve sade üslubuyla devlet yöneticilerine öğütler veren bir siyaset sanatı eseri olduğu gibi iyi bir yönetimin ve iyi bir yöneticinin sahip olması gereken özelliklere değinen bir eserdir. Yusuf Has Hacib tarafından Doğu Karahanlı Hükümdarı Tabgaç Buğra Han'a sunulmuş olan bu eserde anlatılmak istenenler Kutadgu Bilig'de Kün Togdı, Ay Togdı, *Ögdülmiş ve Ogdurmuş* gibi sembolik kişileri üzerinden kurgulanarak bu kişilere ait diyaloglardan ve bu kişilerin davranış, yaşantı ve ifadelerinden hareketle aktarılmıştır.

Kutadgu Bilig'de genel olarak yöneticilerin halka olan davranışlarına, halkın devlete karşı olan sorumluluklarına, devletin en üst düzeyde olan yöneticisinden itibaren örgütsel yapıdaki tüm yöneticilerin sorumluluklarına, tutumlarına, devlet yönetiminin iyi yönetimi nasıl ve ne şekilde sağlayacağına,

devlet yönetiminde saadete nasıl erişebileceğine ve bu saadetin ahiret saadetini de beraberinde getireceğine değinilmiştir. Bu çalışmada, Kutadgu Bilig’de devlet yönetiminde yer alan yöneticilerin kanun yapma, adaleti ve asayişini sağlama, iktisadi istikrarı ve müreffeh bir toplum oluşturma gibi önemli görevlerin nasıl ve ne şekilde yapılacağını, yani iyi bir yönetimin nasıl varlık göstereceği incelenmektedir. Bu bağlamda, genel olarak yönetim kavramına, iyi yönetimin özelliklerine değindikten sonra Kutadgu Bilig’de yer alan iyi yönetime dair esaslar irdelenecektir.

1. YÖNETİM VE İYİ YÖNETİM KAVRAMI

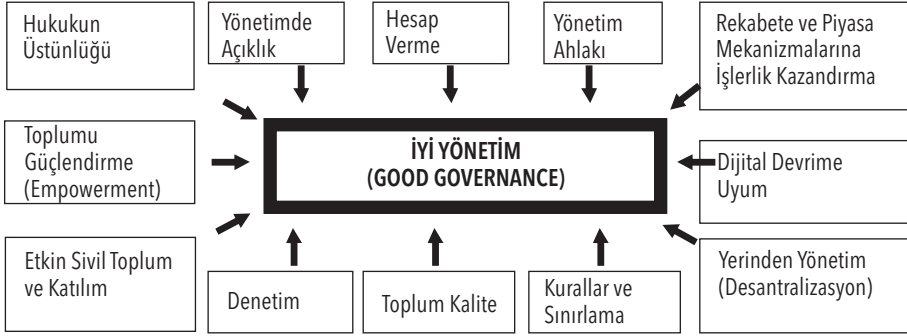
Yönetim, önceden belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda mevcut kaynakların doğru şekilde bir araya getirilerek planlama, örgütlenme, yöneltme ve denetleme faaliyetlerinin yürütülmesidir. Bir yönüyle “başkalarını sevk ve idare etme faaliyeti ya da sürecidir”. Bazen örgütsel yapı, bazen karşılaştırma anlamında kullanılsa da genel anlamda iş birliği ve birlikte çalışma bağlamında belirli bir amacı veya amaçları gerçekleştirmek için gerekli olan maddi ve insan kaynaklarını sevk ve idare etme, onları faaliyete dönüştürmeyi ifade etmektedir (Eryılmaz, 2001:3).

Toplumsal hayatın düzenli yürütülebilmesi için var olan devlet örgütü, bunu ancak sağlıklı bir hukuk sistemi ile yapabilir. Hak ve hukuk temelli olmayan yönetimler iyi bir yönetim sergileyemezler. Çünkü iyi yönetimin özünde toplumsal değerler ve evrensel ilkeler yatmaktadır. Demokrasi, eşitlik, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi birçok kavram iyi yönetim içeriğinde oluşan kavramlardır. Bugün kavramsal düzeyde farklı boyutlarıyla tartışılan “iyi yönetim” (good administration) veya toplumsal dayanışmayı ve birlikte yönetimi ifade eden “yönetişim” (good governance) kavramı, aslında böyle bir ortamın mevcut olduğu, bireylerin devlete karşı korunduğu, devletin de bireylerin hukukunu koruduğu bir ortamı ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile kamu yönetimleri için bir mükellefiyet, yönetilenler açısından onurlu bir muameleyi, makul ve haklı her türlü beklentisinin karşılandığı, devlete karşı özgürlüklerinin teminat altına alındığı ve güven duyduğu şeffaf bir yönetimi ifade eder (Akalan, 2006: s.3-5; Akyılmaz, 2003, s.144.) İşte iyi yönetim (good administration) ya da iyi yönetişim (good governance) devlet yönetiminde hukukun egemen olduğu, bireyin vatandaş olarak dikkate alındığı, kamu menfaatlerinin korunduğu adaletli bir yönetim anlayışını ifade etmektedir. İyi yönetim

kavramı ile yönetim kavramı bazı noktalarıyla örtüşme gösterebilir. Makalenin konusu iyi yönetim esasları üzerine temellendiği için yönetim kavramı üzerinden doğrudan bir değerlendirmeye yer verilmemiştir.

2. İYİ YÖNETİMİN ÖZELLİKLERİ

İyi yönetimin tanımını devlet yönetimi üzerinden yapan Can Aktan; “devlet yönetiminde temsil, katılım ve denetimin, etkin bir sivil toplumun, hukukun üstünlüğünün, yerinden yönetimin, yönetimde açıklık ve hesap verme sorumluluğunun, kalite ve ahlakın, kurallar ve sınırlamaların, rekabet ve piyasa ekonomisi ile uyumlu alternatif hizmet sunum yöntemlerinin ve nihayet dünyada gerçekleşen dijital devrime (yeni temel teknolojilerdeki gelişmelere) uyumun mevcut olduğu bir siyasal ve ekonomik düzen”(Aktan,2015: 57). Olarak özelliklerini içeren bir tanım yaptıktan sonra iyi yönetimin özelliklerini şu şekilde şematize taşımıştır;

Kaynak: (Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi,2015, Sayı:1)

Bu şemada görüldüğü gibi iyi yönetimin ilkeleri veya özellikleri şeffaf, adil ve hak merkezli bir yönetim etrafında şekillenmektedir.

3. KUTADGU BİLİĞ'İN ÖNEMİ

Kutadgu Bilig, kelime anlamı itibariyle, “mutluluk veren bilgi, kutlu bilgi, kutluluk bilgisi, insanı her dünya ve ahiret yaşamında mutluluğa erdiren bilgi” anlamlarına gelmektedir. Siyaseti ve devlet idaresini konu olarak dönemin devlet adamlarına idari aksaklıklar karşısında yol gösterici nitelikte olan Kutadgu Bilig, bu yönüyle siyasetname olma özelliği taşımaktadır (Arslan,1986:25). Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig'in yazıldığı dönemin toplumsal

yapısını, hukuk sistemini ve devlet idaresindeki usul ve esasları konu alarak iyi bir yönetimde olmasının gerekli görülen esasları öyküleme tekniği ile kaleme almıştır. Kutadgu Bilig’de dört kavramı sembolize eden dört karakterin karşılıklı konuşmaları üzerinden devlete yönetimine dair yönetim, toplum ve hukuk konuları işlenmiştir (Adaloğlu,2013:247). Kutadgu Bilig’de yer alan ve dört kavramı sembolize eden karakterlere kısaca değinecek olursak;

Kün Toğdı (Gündoğdu), hükümdarı temsil etmektedir. Devleti tek başına idare eden Toğdı aynı zamanda yasa koyan, adaleti yerine getirendir.

Ay-Toldı (Dolunay), devletin yasama ve yürütme gücünü temsil eder. Devletin yüceliği ve refahı ile de anıldığı için yöneten ve yönetilen herkesin bağlılık duyduğu bir karakterdir.

Öğdülmiş (Övülmüş), aklın ve bilgeliğin temsilcisi olarak görülen bu karakter Ay-Toldı’nın oğludur.

Ogdurmuş (Uyanmış), halkın refahı ve saadeti için çaba gösteren, kanaati temsil eden görmüş geçirmişliği ve aydınlanmışlığı temsil eden karakterdir (Büyükbaş ve Vargün, 2016:28).

Kutadgu Bilig’de devlet yönetiminin iyi bir yönetim olarak devamlılığını sağlaması için yer alan öğütler Kün Togdı, Ay Togdı, *Öğdülmiş ve Ogdurmuş sembolik kişileri üzerinden kurgulanarak bu karakterlerin diyalogları, davranışları, yaşantıları ve ifadelerinden hareketle aktarılmıştır.*

4. KUTADGU BİLİĞ’DE İYİ YÖNETİMİN İZLERİ

Kutadgu Bilig’de iyi bir yönetimin temel aktörlerinden biri olan iyi bir yöneticide bulunması gereken özellikler, “Öğdülmiş’in Hükümdara Cevabı” bölümünde bir beyin nasıl olması gerektiği ele alınmıştır. Kutadgu Bilig’in ilgili bölümünden hareketle “Bir Bey’in Özelliklerine” yani “İyi Bir Yönetici Nasıl Olmalıdır ?” sorusuna cevap vermektedir (Yusuf Has Hacib, 2006: 401). Bu bağlamda, bir beyde bulunması gereken özellikler şunlardır:

Bey Bilgili ve Akıllı Olmalıdır: Bir yöneticide bulunması gereken bilgi, beceri, koordinasyon, liderlik, uyum gibi nitelikler yönetici kavramının önemli dinamiklerindedir. Bu dinamikler yönetici kavramının anlamını açıklayan ve pekiştiren önemli unsurlardır (Bulut ve Bakan,2002: 65-67). Küçük ölçekli bir örgütsel yapıdan devlet yöneticiliğine değin yönetimin her formunda bir

yöneticide bulunması gereken bu özellikler Kutadgu Bilig'de “Bey bilgili ve akıllı olmalıdır”, “Beyler bilgi ile halka baş oldular”, ”Bey çok akıllı olmalı ve aklın kıymetini bilmelidir”, “Bey halkı bilgi ile elinde tutar”, “Akıl ile memleketin ve halkın işini gördüler”, “Beylik hastalığının ilacı akıl ve bilgidir; ey yumuşak huylu, onu akıl ile tedavi et” gibi ifadelerle belirtilmiş ve yönetici/bey için hem bilginin hem de aklın önemi vurgulanmıştır (Yusuf Has Hacib, 2006: 401-403).

Bey Sabırlı Olmalıdır Aceleci Olmamalıdır: İyi bir yöneticide olması gereken diğer önemli bir özellik sabırdır. İyi bir yönetici sabırlı olmalıdır. Acele karar verme, paniğe kapılma, fevri davranma gibi durumlar yöneticinin karar verme ve yönetme becerilerinden ödün vermesine sebep olabilmektedir (Sarıtaş, 1997: 527-548). Kutadgu Bilig'de “Sabır ve sükûnet bir ziynettir bunlar beyliğin başta gelen meziyetleridir”, “Acelecilik herkes için fenadır”, “Acele yapılan işle acı olur”, “Acelecilik, zevzeklik ve hiddetli mizaç bunlar bilgisizlik alametleridir”, “Her işte sükûneti tercih et” gibi ifadelerle bir beyin/yöneticinin sakin olmasının ve sabırlı davranmasının önemine değinilmiştir (Yusuf Has Hacib, 2006: 407).

Bey Erdemli ve Ahlaklı Olmalıdır: Toplumu ayakta tutan temel dinamiklerden olan ahlak, bireyler arasındaki ilişkileri ve bireylerin toplum içindeki davranışlarının seyrinde belirleyici role sahip olan kuralları kapsamaktadır (Çevikbaş, 2006: 267). Günümüzde halen tartışmaları süren etik kavramını besleyici dinamiklerinden olan erdem ve ahlak unsurları iyi bir yönetici için olduğu kadar ve yönetim bir yönetim için de önem taşımaktadır. Kutadgu Bilig'de “Adının iyiye çıkması ve boyanın tutması için iyi tavır ve hareket ile binlerce erdem gerekir”, “Doğası iyi ve hareketleri doğruysa, bak, o beyin hayatı sevinç içinde geçer”, “Bet takva sahibi olmalı”, “Takva sahibi, hataya düşmemek için titiz davranır; böyle titiz hareket eden beyler doğru iş görürler”, “Eğer bey takva sahibi ve temiz kalpli olmazsa, hiçbir zaman temiz ve isabetli hareket edemez” gibi ifadelerle hareketle erdemli ve ahlaklı olmanın iyi bir bey/yönetici için önem taşıdığına altı çizilmiştir (Yusuf Has Hacib, 2006: 405).

Bey Adil Olmalıdır Zalim Olmamalıdır: Adaletin yerine getirilmesi toplumun her alanında olduğu gibi yönetim alanında da büyük önem arz etmektedir. Yöneticilerin, verdikleri kararlarla çalışanlar nezdinde adil olarak kabul gördüğü ve yöneticinin adaleti sağlamaya yönelik çaba ve davranışları yöneticinin

yönetilenlerle olan ilişkilerinde bağları güçlendirici niteliğe sahiptir (Yatkın,2003:13). Kutadgu Bilig’de “Hangi bey memlekette doğru kanun koyduysa, o memleketini düzenlemiş ve gününü aydınlatmıştır”, “Zulüm yanar ateştir, yaklaşanı yakar; kanun sudur, akarsa, nimet yetişir”, “Kanun ile ülke genişler, dünya düzene girer; zulüm ile ülke kesilir dünya bozulur” gibi ifadelerle bir beyin/yöneticinin adil olması gerekliliği vurgulanmıştır (Yusuf Has Hacib, 2006: 410-413). Adil bir yönetim sağlanırken de yöneticinin dikkat etmesi gereken önemli bir nüans yönetilenlere zulüm edilmemesi durumudur. Kutadgu Bilig’de “Zalim kişi uzun süre beyliğe sahip olamaz; zalimin zulmüne halk uzun süre dayanamaz”, “Bilgili bunu nasıl ifade eder, dinle; zalim memleketine uzun süre hükmedemez”, “Zalim zulümüyle birçok sarayları harap etmiş ve sonunda kendisi açlıktan ölmüştür” gibi ifadelerle iyi bir beyin/yöneticinin zalim olmamasını öğütlerken zulmettiği sürece iktidarının ömrünün kısa olduğuna dikkat çekmiştir (Yusuf Has Hacib, 2006: 411-413).

Bey İhtiyatlı Olmalıdır İhmalkâr Olmamalıdır: Yönetimlerde, yönetici konumundaki kişinin dikkatli ve ihtiyatlı olması büyük önem taşımaktadır. Özellikle devlet idaresi gibi büyük ölçekli yönetim mekanizmalarında gaflete düşmek ve ihmalkar davranmak ciddi bir kusur olduğu gibi idarenin bekasına ve yönetim otoritesine zarar verme potansiyeline sahiptir. Yöneticinin yapacağı bir ihmalin sonucu öncelikle yönetilenleri etkileyeceği için yönetici daima ihtiyatlı olmalıdır (Arslan, 1987: 36-39). Kutadgu Bilig’de “Ey Ülke Beyi, memleketin korunmasını istersen, memleketin her tarafında ihtiyat tedbirleri al”, “Hangi bey ihtiyatlıysa, o memleketini korur; düşmana boyun eğdirir, onu sınıksız bağlar”, “İhtiyatlık beylerin ülkesini genişletir, ihmalkârlıksa, beyliğin temelini göz göre göre sarsar”, “Beyler düşmanı ihtiyat ile vurmuşlar ve ihmalkarlık ile beyliğin bağlarını çözmüşler”, “Bey ihtiyatlı olursa, memleketine el dokunduramaz; eğer dokunursa, o bu tecavüzü akıl, fikir ve bilgisi ile karşılar” gibi ifadelerle bir bey/yönetici için ihtiyatlı olmanın kendisi ve yönetiminde olanlar için taşıdığı öneme dikkat çekilmiştir (Yusuf Has Hacib, 2006: 409-411).

Bey Cesur Olmalıdır: Yönetici tanımını “Kendine güveni olan, cesaretli ve doğru kararlar alabilen ve kararlarını aceleye getirmeyen, prensip sahibi, katılımcılığa önem veren, ikna gücü olan dürüst ve güvenilir kişidir” olarak yapan Bulut ve Bakan’ında belirttiği üzere bey/yönetici konumunda olan lider kişinin

özellikleri arasında cesaret olma, cesaret gösterme yer almaktadır (Bulut ve Bakan, 2002:72). Kutadgu Bilig'de “Bey cesur, kahraman ve atılgan olmalı; bey yüreğiyle düşmana karşı koyar”, “Korkak askerin yürekli olması içim kumandanının kahraman ve yürekli olması gerekir”, “Yürekli kişi yüreksizlerin başına geçer ve herkes ondan yürek bulur” gibi ifadelerle bey/yönetici konumundaki kişi için iyi bir yönetimin gereği olan liderlik vasfının dinamiklerinden olan cesaret olgusunun önemine değinilmiştir (Yusuf Has Hacib, 2006: 412-415).

Kutadgu Bilig'de, iyi bir yönetim için önemli bir unsur olan yöneticinin sahip olması gereken hasletler bir beyin sahip olması gerektiği özellikler üzerinden işlendiği ilgili bölümün devamında beyin cömert olması, kötü alışkanlıklara sahip olmaması, tevazu sahibi olması gibi birçok gerekliliğe değinilmiştir (Yusuf Has Hacib, 2006: 415-431).

Doğru ve yetkin kişilerden oluşan bir çalışma ekibi iyi bir yönetimin olmazsa olmazlarından. Yönetimlerin ölçeği büyüdükçe yapılması gereken işler, sunulması gereken hizmet, denetlenmesi ve idare edilmesi gereken bağlı örgütler ve işlerin koordinasyonu için ortak çalışma gerekliliği aynı ölçüde artmaktadır. Bu noktada liyakat sahibi, dürüst, çalışkan, erdemli ve özverili bireylerden oluşan bir çalışma ekibi yönetimin başarısı ve devamlılığı için büyük önem taşımaktadır (Eryılmaz, 2001:4).

Kutadgu Bilig'de iyi yönetimin sağlanması için yöneticiye/beye en yakın pozisyonda olan yardımcı kişinin sahip olması gereken özellikler Hükümdar'ın Öğdülmiş'e olan suali sonucunda Öğdülmiş'in beylere vezir olacak kişinin nasıl olması ve hangi özellikleri taşıması anlattığı bölümde ele alınmıştır (Yusuf Has Hacib, 2006: 430-433).

Vezirin Gerekliliği: Yönetimlerin artan ölçekleri ile eş doğrultuda seyreden iş yükü, yönetimlerde yardımcı yönetici, birim sorumluları, amirler vb. yardımcı pozisyonları gerekli kılmıştır. Kutadgu Bilig'de bu minvalde bir vezirin bey ve beylik için olan öneminin yer aldığı “Ey Hükümdar, vezir beylerin eli demektir, onlar işleri bu eller ile görürler”, “Hiç şüphe yok, bey için vezir çok gereklidir; vezir iyi olursa bey rahat uyur”, “Beylerin yükünü yüklenen vezirdir; beyliğin temelini sağlamlaştıran da vezirdir” gibi ifadeler eserde vezir kavramı üzerinden anlatılan yönetici yardımcılarının gerekliliğine vurgu yapmıştır. İyi bir yönetim için yöneticiye her konuda destek sağlayacak bir bireye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir (Yusuf Has Hacib, 2006: 433).

Vezirin Özellikleri: İyi bir yönetimin önemli unsurlarından olan yönetimin alt örgütlenmeleri ve yönetici yardımcıları, yönetimin sağlıklı ve başarılı bir yönetim süreci içinde olmaları için büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda yönetici yardımcılarının taşıması gereken özellikler, Kutadgu Bilig’de beylere vezir olacak kişinin sahip olması gereken özellikler bölümünde ele alınmıştır. İyi bir yönetim için gerekli olan yönetici yardımcısı/vezirin nasıl olması gerektiği, “Akli çok, bilgisi deniz gibi derin ve geniş olmalı, elinde her iş gelmeli ve beyin yüzünü güldürmelidir”, “Vezirlik önemli iştir; bu iş için seçkin insan gerekir; vezir doğru ve doğası asil olması”, “Vezirin hesap bilmesi, bilge ve zeki olması gerekir; bilgili olmalı ve çeşitli yazıları bilmelidir” gibi ifadelerden hareketle bir vezirin sahip olması gereken özelliklere değinilmiştir (Yusuf Has Hacib, 2006: 433-440). Kutadgu Bilig’de geçen ilgili ifadelerden de anlaşılacağı üzere yöneticinin yardımcısı konumunda olan kişi ve yönetim mekanizmalarının bilgi sahibi, işinin ehli, yetenekli, hesap ve yönetim süreçlerinde uzman olan aynı zamanda liyakat sahibi ve çok yönlü kişiler olmalıdır. Bu şekilde yönetici ve yardımcılarını ile birlikte iyi bir yönetimin varlığından bahsetmek mümkün olabilir.

SONUÇ

Tarihsel süreçte insan toplulukları daha iyi bir yönetim veya iyi bir yönetim modeli nasıl olmalıdır? sorusuna cevap aramışlardır. Toplumsal memnuniyeti temel alan, hak ve adalet merkezli yönetim anlayışı ise bir devlet yönetimin ömrü ile değerlendirilmiştir. En küçük yönetim biriminden tutu en büyük örgütsel yapı olan devlet yönetimlerine kadar bütün ölçeklerde sorgulanan “iyi yönetim” birçok ilim adamı, filozof ve düşünür tarafından sorgulanmış ve buna ilişkin düşünceleri eserlerinde devlet adamlarına öğütler adı altında vermişlerdir. Bunlarda biri olan ve Türk siyasal ve yönetim kültürü içerisinde önemli ve belirleyici bir yere sahip olan siyasetname türündeki Kutadgu Bilig, dönemin toplumsal ve yönetsel durumunu göz önüne alarak siyasi birimin yöneticisi konumundaki Doğu Karahanlı Hükümdarı Tabgaç Buğra Han’a sunulmuştur. Kutadgu Bilig’de anlatılmak istenenler *Kün Togdı, Ay Togdı, Ögdülmüş ve Ogdurmuş sembolik kişileri üzerinden kurgulanarak bu kişilere ait diyaloglarla aktarılmıştır.*

Kutadgu Bilig’de iyi bir yönetimin gerekli unsurları ve bu unsurları sağlayacak kişi ve kişilerin sahip olması gereken özelliklerin ele alındığı görülmektedir.

Devlet yöneticilerine öğüt niteliği taşıyan bu eser, devlet yönetiminde yer alan yöneticilerin kanun yapma, adaleti ve asayişini sağlama, iktisadi istikrarı ve müreffeh bir toplum oluşturma gibi önemli görevlerin nasıl ve ne şekilde yapılacağını yani iyi bir yönetimin nasıl varlık göstereceğini irdelenmiştir. Kutadgu Bilig'de bey/hükümdar ve vezirler konu edilerek anlatılanları ve aktarılanlar sadece devlet yönetimine ait önemli esaslar olarak düşünülmemeli aynı zamanda “iyi yönetim” ilkesinin dinamikleri olan liyakat sahibi kişilerin seçimi, bilginin ve aklın önemli üstünlüğü, adil ve etik olmanın gerekliliği gibi ilkeleri de amaçladığı ortaya konmuştur. Bu ilkeler, iyi yönetimin varlık göstereceği her ölçekteki yönetim unsuru için aynı gerekliliği taşımaktadır. Bu bağlamda, on birinci yüzyıldan günümüz yönetimlerine uzanan organizasyon ve örgütlenme yapıları, ancak adalet, liyakat, hoşgörü, istişare gibi temel iyi yönetim esasları ile bir anlam kazandığı gibi, bugün de teknolojik gelişmeler, yeni yönetim teknik ve modellerin ancak bu ilkelere bir anlam kazanacağı söylenebilir. Diğer bir ifade ile bilişim teknolojilerini kullanma, danışmanlık hizmetleri alma, süreçlerin dijital ortamda takibi, yapay zeka ve nesnelere interneti ile çalışan sistemler, paydaşlar ile ortaklaşa karar alma gibi yeni yaklaşımların da ancak hak ve adalet merkezli bir yönetim ile “iyi yönetime” dönüşebilir.

KAYNAKÇA

- ADALIOĞLU, Hasan Hüseyin (2013). “Bir Siyasetname Olarak Kutadgu Bilig”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı 34, Sf.237-253.
- AKALAN, Recai (2006). **Türk Kamu Hizmetinde İyi Yönetim ve Yolsuzlukla Mücadele**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- AKTAN, Can (2015). “İdeal Devlet ve İyi Yönetim: Temel İlkeler, Kurallar ve Kuramlar” **Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi**, Cilt:7,Sayı:1, Sf.50-60.
- AKYILMAZ, Bahtiyar (2003). “İyi Yönetim ve Avrupa İyi Yönetim Yasası”, **GÜ-HFD**, C.VII, Sy.1-2, s.144.
- ARSLAN, Mahmut (1986). “Kutadgu Bilig’deki Ahlak ve Siyaset Felsefesi”, **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi**, Cilt:21, Sayı:1, Sf.23-50.
- ARSLAN, Mahmut (1987). “**Kutadgu Bilig’deki Toplum ve Devlet Anlayışı**”, İ.Ü.E.F. Yayınları, İstanbul.
- BULUT, Yakup ve Bakan, İsmail, (2002). “Yönetici ve Yöneticilik Üzerine Kahramanmaraş Kentinde Bir Araştırma”, **SÜ İİBF Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi** 5 (9), Sf.62-89.
- BÜYÜKBAŞ, Hakkı ve Vargün Fahri (2016). “Kutadgu Bilig’de Devlet Yönetimi Hükümdar-Adalet İlişkisi”, **Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı 4, Sf.27-33.
- HAS HACİB, Yusuf. (1996). **Kutadgu Bilig**, (Çeviren: Reşit Ahmeti Arat), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- SARITAŞ, Mustafa, (1997). “Yönetimde Kişilik Faktörü”, **Eğitim Yönetimi Dergisi**. Yıl:3, Sayı4, SS.527-548.
- ÇEVİKBAŞ, Rafet (2006). “Yönetimde Etik ve Yozlaşma” **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 20, Sayı,1, SS.265-289.
- ERYILMAZ, Bilal (2001). **Kamu Yönetimi**, Erkam Matbaası, İstanbul.
- YATKIN, Ahmet (2003). “Kamu Yönetimi Etiği ve Üst Düzey Yöneticilerin Çalışanlarına Karşı Etik Yükümlülükleri”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:38, SS.1-17.